בס"ד, י"ז כסלו התשפ"ז

ערכין י' – תקיעות וכלי שיר במקדש, הלל בימי חג ואגדתות על כלי המקדש

שאלות:

1. אברהם תקע בחצוצרה תקיעה, תרועה ותקיעה. זו מצווה אחת או שלוש?

מספר התקיעות והנגנים במקדש

המשנה אומרת שאין פוחתים מעשרים ואחת תקיעות במקדש בכל יום (כמו שהמשנה במסכת סוכה מפרטת, שלוש בפתיחת שערי העזרה, ותשע בכל אחד מהתמידים), ולא מוסיפים על ארבעים ושמונה (בערב שבת של סוכות מוסיפים עוד תקיעות לניסוך המים, למוספים, להפסקת המלאכה ולהבדלה). המשנה אומרת עוד שאין פוחתים משני נבלים עם שני לויים, ולא מוסיפים על ששה, ואין פוחתים משני חלילים ולא מוסיפים על שנים עשר.
בשנים עשר יום בשנה החליל מכה (זו צורת הנגינה שמכים על החור שבחליל) לפני המזבח בשעת הקרבת הקרבן עם השיר של הלויים (בשחיטת פסח ראשון ושני, ביום טוב הראשון של פסח, ביום טוב של עצרת ובשמונת ימי החג), באבוב של קנה ולא של נחושת, כי קולו ערב, ואת הנעימה מסיים חליל אחד לבדו, כי כך הסיום יפה יותר. **רבי מאיר** אמר שהמנגנים היו עבדי כהנים, **רבי יוסי** אמר שהיו ישראלים ממשפחות מיוחסות שכהנים יכלו להינשא לבנותיהן, ו**רבי חנינא בן אנטיגנוס** אמר שהיו לווים.
הגמרא אומרת שהמשנה היא שלא כדעת **רבי יהודה**, שאמר שלא פוחתים משבע ולא מוסיפים על שש עשרה, שהוא שליש. הם חולקים אם סדר תקיעה תרועה ותקיעה הוא יחידה אחת (**רבי יהודה**) או שלוש מצוות (**רבנן**).
רבי יהודה לומד מהפסוקים "וּתְקַעְתֶּם תְּרוּעָה" ו"תָּרוּעָה יִתָּקֵעוּ" שתרועה ותקיעה הם שמות נרדפים והסדר הוא יחידה אחת. **רבנן** ענו שהפסוקים באו ללמד שיש תקיעה פשוטה לפני התרועה ואחריה וכל אחת מצווה בפני עצמה, והטעם שלהם הוא "וּבְהַקְהִיל אֶת הַקָּהָל תִּתְקְעוּ וְלֹא תָרִיעוּ": אם הסדר הוא יחידה אחת, התורה הייתה אומרת לעשות חצי מצווה! ו**רבי יהודה** ענה שהתקיעה הזאת היא רק סימן לכינוס הקהל.
רב כהנא אמר ש"אין בין תקיעה לתרועה ולא כלום" (אסור להפסיק ביניהן). הגמרא שואלת כאיזה שיטה הדין הזה? ועונה כדעת **רבי יהודה**. ושואלת: זה ברור! ועונה שהיינו חושבים שגם **רבנן** מסכימים שלא להפסיק, ושהוא בא רק לחלוק על **רבי יוחנן**, שאמר שמי ששמע תשע תקיעות בתשע שעות ביום יצא, כלומר הפסק שעה ביניהן. ושואלת למה לא לפרש שאסור רק הפסק ארוך, והדין יתאים גם לדעת **רבנן**, ועונה ש"ולא כלום" שולל כל הפסק. לכן דברי **רב כהנא** הם כדעת **רבי יהודה**.

2. נועם גומר את ההלל בכל ימי הסוכות. למה בפסח רק ביום הראשון?

ימי ההלל

הגמרא שואלת למה החליל מכה דווקא בשנים עשר ימים אלה, ועונה שהחליל מלווה את ההלל שנאמר בשעת הקרבן, והם ימים שהיחיד גומר בהם את ההלל. **רבי יוחנן** אמר בשם **רבי שמעון בן יהוצדק** שיש שמונה עשר ימים כאלה: שמונה ימי החג, שמונה ימי חנוכה (אבל בהם אין קרבן מיוחד, ולכן אין נגינת חליל), יום טוב הראשון של פסח ויום טוב הראשון של

עצרת (ובגולה עשרים ואחד, כי יש שני ימים טובים).
הגמרא שואלת למה בחג גומרים הלל כל יום ובפסח לא, ועונה שימי החג חלוקים בקרבנותיהם (מספר הפרים יורד בכל יום), ולכן יש חידוש בכל יום, אבל ימי הפסח לא.
ושואלת למה לא אומרים בשבת, שחלוקה בקרבנותיה (יש לה מוסף), ועונה שהיא לא נקראת "מועד". ושואלת למה לא בראש חודש, שנקרא מועד, ועונה שהוא לא הוקדש באיסור מלאכה, כי כתוב "הַשִּׁיר יִהְיֶה לָכֶם כְּלֵיל הִתְקַדֵּשׁ חָג", כלומר שיר (הלל) רק בזמן שמקודש לחג.

הגמרא שואלת למה לא בראש השנה וביום הכיפורים, שנקראים מועד ומקודשים, ועונה כדברי **רבי אבהו**: מלאכי השרת שאלו למה ישראל לא אומרים שירה בהם, והקדוש ברוך הוא ענה שאי אפשר שהמלך יושב על כיסא הדין וספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו, וישראל אומרים שירה!
הגמרא שואלת למה בחנוכה, שאין בו לא קרבן מיוחד ולא איסור מלאכה ובכל זאת אומרים בו הלל? ועונה שהלל בו הוא בגלל הנס. ושואלת למה לא אומרים גם בפורים, שיש בו נס. **רבי יצחק** אמר שלא אומרים שירה על נס שבחוצה לארץ. **רב נחמן בר יצחק** הקשה: הרי יציאת מצרים הייתה בחוצה לארץ, ואומרים עליה הלל! והגמרא עונה בברייתא שאומרת שעד שלא נכנסו ישראל לארץ כל הארצות הוכשרו לשירה, ומשנכנסו לא הוכשרו.
רב נחמן אמר טעם אחר: קריאת המגילה היא עצמה ההלל של פורים. **רבא** אמר שביציאת מצרים אפשר לומר "הַלְלוּ עַבְדֵי ד'" ולא עבדי פרעה, אבל בפורים אנחנו עדיין עבדי אחשוורוש, שלא השתחררנו מהגלות ולכן לא אומרים הלל בפורים. הגמרא מקשה על **רב נחמן** מהברייתא (שלא הוכשרו כל הארצות), ועונה שכשגלו ישראל מהארץ חזרו הארצות להיתרן הראשון, שאפשר לומר על נס הלל גם בתוכן.

3. דניאל רוצה לצפות חליל בזהב כדי לשפר אותו. מה אפשר ללמוד מהאבוב שבמקדש?

<u>אגדתות על כלי המקדש</u>

הגמרא שואלת למה המשנה פותחת ברישא בחליל ומסיימת באבוב, ועונה ש**רב פפא** אמר שהחליל הוא האבוב, ונקרא חליל כי "חלי קליה" (מתוק קולו).
הברייתא אומרת שהאבוב שהיה במקדש היה חלק ודק, של קנה, מימות משה. ואז המלך ציווה לצפות אותו בזהב, ולא היה קולו ערב. נטלו את הציפוי, והיה קולו ערב כמו שהיה.
גם הצלצול (מצלתיים) והמכתשת שבמקדש (שבה כתשו את סממני הקטורת, והמכתשת הייתה מימות משה) שניהם היו של נחושת ונפגמו. חכמים הביאו אומנים מאלכסנדריה של מצרים שתיקנו אותם, אבל קול הצלצול לא היה ערב והמכתשת לא פיטמה את הבשמים כבעבר, והורידו את התיקון והם חזרו לעבוד כמו שהיו. אלה שני כלים שנשארו ממקדש ראשון ולא היה להם תיקון. עליהם אמר דוד "נְחֹשֶׁת מְמֹרָט" ו "נְחוֹשֶׁת מְמוֹרָק" ועזרא "וּכְלֵי נְחֹשֶׁת מֻצְהָב שְׁנַיִם חֲמֻדוֹת מְזֻהָב".
רב ו**שמואל** חלוקים בפירוש "שנים חמודות": אחד אמר שכל אחד שקול כשנים של זהב, ואחד אמר ששניהם שקולים כאחד של זהב. **רב יוסף** שנה ששניהם שקולים כאחד. **רבי נתן** אמר ש"שנים" הם "שניים" (כפולים), כלומר שהיו שם שני צלצלים ושתי מכתשות.
<u>רבן שמעון בן גמליאל</u> אמר באותו עניין, שמעיין השילוח היה מקלח מים בפתח בגודל איסר. המלך ציווה להרחיב אותו כדי שיתרבו מימיו, והם התמעטו. חזרו וצמצמו אותו, והוא קילח כמו שהיה, כדי לקיים "אַל יִתְהַלֵּל חָכָם בְּחָכְמָתוֹ" (שלא יחשוב האדם שביכולתו לתקן כל דבר

בחכמתו). **רבן שמעון בן גמליאל** אמר גם שהרדולים (טבלא גורגדנא, כמו פעמון) לא היה במקדש, כי קולו ערב ומערבב את הנעימה (יש גירסה שקולו עב ולכן הוא פוגע בנעימה).

והגמרא ממשיכה בדף הבא ומביאה ש**רב מתנה** אמר בשם **שמואל** שהמגריפה (שבה גורפים את דשן המזבח) הייתה במקדש. והיו בה עשרה נקבים, וכל נקב מוציא עשרה מיני זמר, ביחד מאה. ברייתא שנתה שרוחבה אמה וגובהה אמה וכל נקב מוציא מאה, ביחד אלף, ו**רב נחמן בר יצחק** אמר שהברייתא מדברת בלשון גוזמה.